

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО**

**ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ –
ВІД ПІЗНАННЯ ДИТИНИ ДО СТВОРЕННЯ
ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

22-24 листопада 2018 р.

м. Миколаїв

УДК 37.091.4Сухомлинський
ББК 74.03(4УКР)
С 91

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 8 від 13 листопада 2018 року)*

Зміст тез подано в авторській редакції

С 91 Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-24 листопада 2018 р., м. Миколаїв). – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. – 193 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи», в яких висвітлено питання розвитку і саморозвитку особистості як чинника діяльності освітнього закладу, систематизовано педагогічні погляди Василя Сухомлинського щодо культурно-інформаційного простору як складника педагогічної системи, професійного й особистісного розвитку педагога в умовах реформування Нової української школи.

Видання адресоване науковцям, педагогам, учителям-методистам, вихователям, студентам педагогічних спеціальностей – усім, хто вивчає, цікавиться та цінує педагогічну спадщину видатного педагога Василя Сухомлинського.

УДК 37.091.4Сухомлинський
ББК 74.03(4УКР)
© МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018

ЗМІСТ

Квітослава АВРАМЕНКО

ПОСТАТЬ ТВОРЧОГО ПЕДАГОГА У СПАДЩИНІ
НАСТІЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....8

Оксана АВРАМЕНКО

КАТЕГОРІЯ «ДИТИНСТВО» У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
Н. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....11

Ганна АЛЕКСАНДРОВА

САМОСВІДОМІСТЬ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....14

Юлія БАБАЯН, Анастасія ТЕРТИЧНА

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
У СИСТЕМІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....17

Наталія БАЧИНСЬКА

ВИХОВАННЯ САМОДИСЦИПЛІНИ ПІД ЧАС РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КУРСАНТІВ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....20

Вікторія БОНДАРЕНКО

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В. СУХОМЛИНСЬКОГО
ІН КІСВІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВИСТАВКИ «КИЇВ
СУХОМЛИНСЬКОГО» В ПЕДАГОГІЧНОМУ МУЗЕЇ УКРАЇНИ).....24

Наталія БОНДАРЕНКО

НАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ
ОСНОВ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....27

Валерій Будак

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ
МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....30

Мар'яни ВАРВАРУК

НАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ
ДО РІДНОГО СЛОВА.....34

Раїса ВДОВИЧЕНКО, Ірина ЛЕЩЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ
ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....38

Раїса ВДОВИЧЕНКО, Марина ЯМПОЛЬСЬКА

ПРИРОДА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
ДОШКІЛЬНИКА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....40

Ольга ВОЄДИЛО

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
З ПОЗИЦІЙ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ.....42

Анна ВОЗНЮК

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ
У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА.....45

Оксана ДІВНИЧ

НАУКОВА СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
В. СУХОМЛИНСЬКОГО: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....48

Анна ДМИТРЕНКО

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА НА ЗАСАДАХ
ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....51

Олена ДРОЗД

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
ОСОБИСТОСТІ З ПОГЛЯДУ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....54

Тетяна ДУКА, Тетяна ЖУРАВКО

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ
ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ
СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....57

Світлана ЗАСКАЛІТА

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ (У КОНТЕКСТІ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО).....60

Наталія ІВАНЕЦЬ, Яна НАЗАРЕНКО

ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....64

Сабіна ІВАНЧУК

ПОГЛЯДИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА СУТНІСТЬ
ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....67

Людмила ІЩЕНКО

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО..70

Надія КАЛІНІЧЕНКО

НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У ДИДАКТИЧНІЙ СИСТЕМІ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....73

Ірина КАРДІШ, Катерина ЧЕРНЕГА МОДЕРНИЗМІВНИЙ РОЗВИТОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ (ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО).....	77
Олександра КАЧМАР ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ДІТНОЦЕНТРИЗМУ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....	80
Ольга КИСЕЛЬОВА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У СВІТЛІ ГУМАНІЗМУ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	85
Юлія КОБИЛЯНСЬКА ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....	89
Світлана КОЛОНТАЄВСЬКА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	92
Оксана КОНДУР ІНТРОДУКЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ.....	96
Марина КОНОНОВА ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ДЕФЕКТОЛОГА В УМОВАХ ЗВО.....	97
Валентина КРИВДА ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ДІТЯ СТЕЖКАМИ КРАСИ.....	100
Василь КУЗЬМЕНКО, Ганна ЧУХ ВІСНОВИ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ.....	104
Ірина ЛИТВИНЕНКО, Наталя ОВСЯНИЦЬКА КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДЛЯ ОСВІТИ.....	107
Гетяна ЛІСОВСЬКА, Карина БАЧЕРІКОВА ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ЕСТЕТИЧНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	111

3. Педагогическая антропология: учеб. пособие / [авт. и сост. В. М. Бим-Бад]. – М. : Изд-во УРАО, 1998. – 576 с.

4. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – 596 с.

5. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К., 1976. – Т.1.

6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський. – [3-є вид.]. – М. : Молода гвардія, 1979. – 253 с.

7. Сухомлинська О. В. Ногами людина повинна вrostати у землю своєї Батьківщини, але очі її хай оглядають весь світ / О. В. Сухомлинська. Відродження, 1993. – № 3–4.

Тетяна ДУКА, Тетяна ЖУРАВКО

м. Умань

tmazuravko1996@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сучасна педагогічна думка в Україні, спираючись на наукові досягнення та досвід попередників, учених продукує ідею формування громадянсько-патріотичної свідомості, в основі якої лежать принципи його поступовості й безперервності. При цьому, чи не основною ідеєю є те, що воно має здійснюватися на всіх етапах формування особистості, починаючи з раннього дитинства.

Відродження і оновлення духовності нації неможливе без творчих людей, які захоплені щоденним заняттям улюбленою наукою, які втілюють у собі вершини гідності і людського духу. До таких людей належить В. О. Сухомлинський. Його твори особливо відповідають духові нашого часу. Він створив цілісну, оригінальну педагогічну систему, де виховання і навчання дітей проходило на основі народних традицій. В. О. Сухомлинський старався заронити в душу кожної дитини любов до рідного краю, ознайомити з історією, культурою, побутом, природою рідного краю.

Важливу роль в цьому плані відігравали книги. За допомогою книг, зокрема художньої літератури, В. О. Сухомлинський хотів доторкнутися

до найтонших струн дитячих душ, зародити в них любов до прекрасного. «Щоб дитина цінувала книгу, – пише він у книзі «Батьківська педагогіка», – треба утвердити в її серці красу пізнання світу». В. О. Сухомлинський радив батькам дітей дбати про духовне багатство родинного вогнища культури, адже це впливає на розумове і моральне виховання дітей [4, 432].

Формування громадянської позиції у дошкільному віці В. О. Сухомлинський радив починати з того, що близьке: з рідної домівки, з долі діда, прадіда, з орденів і медалей за участь у Великій Вітчизняній війні, з пожовклих від часу грамот і подяк, отриманих рідними за сумлінну працю. На жаль, сьогоднішня змушує нас доповнити цей список фактами з життя знайомих та близьких дітям людей, які брали або беруть участь у захисті незалежності та суверенності України [1].

Відомо, що дитину характеризує сенситивність, саме тому виховання, громадянських якостей В. О. Сухомлинський пов'язував з формуванням почуттів, з емоційними переживаннями, тому, що на його думку, такі ланки мають бути скрізь, адже дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем: «Справжня людина виражає себе в переконаннях і почуттях, волі і прагненнях, у ставленні до людей і до самої себе, у здатності любити і ненавидіти, бачити ідеал і боротися за нього» [3, 326]. Основним завданням він вважав вчити маленьку дитину бачити наслідки кожного свого вчинку, уявно ставити себе на місце іншого, вводити її у складний світ людського, «розвивати очі совісті». Через всю педагогічну спадщину В. Сухомлинського червоною лінією проходить головна мета – виховання справжньої людини, громадянина своєї країни, захисника Батьківщини. На думку, педагога «суть духовного життя маленького громадянина повинна бути в захопленні, одухотворенні красою людини й красою ідеї, у прагненні стати справжнім патріотом, справжнім борцем» [4, 432].

Суттєвим засобом формування громадянсько-патріотичного виховання дітей В. Сухомлинський вважав казку. «Казка, – на його думку, – благодатне джерело виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту: створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця й розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення» [3, 326].

Казки В. Сухомлинського, які зібрані у його збірках «Казки школи під

голубим небом», «Чиста криниця», «Вічна тополя», сприяють утвердженню добродетності в дітях. Ми спостерігали, як казка допомагає пробудити в дітях зерна любові до Батьківщини, до свого народу, як вона качаровує дітей образністю рідного слова, красою української мови.

Наприклад, казку «А що там за лісом?» використовували з метою розвитку у дітей патріотичних почуттів, формування любові до оточуючих, а казку «Чого ж ти вчора не шукав моїх окулярів?» – виховання поваги до старших, вдячності їм. Можливості виховання любові до рідної країни ми бачимо також у казках «Сонце заходить», «Лелеки прилетіли» та інших. Казка «Кашу варила, діток годувала» виховує любов до матері, повагу до неї, справедливість. Ці та інші казки допомагають дитині усвідомити такі складні поняття як Батьківщина, рідний край, патріотизм тощо [2].

У статті «Література і людина» Василь Олександрович стверджував, що «література – музика слова» відіграватиме значну роль у моральному розвитку підростаючого покоління. В цій же праці вчений акцентує на особливій ролі поетичного слова у вихованні дітей: «Поетизація вчить бачити світ, його красу і велич, радощі і горе людини. Поетичне слово відкриває красу природи і людини, вчить любити і ненавидіти». «Ми, словесники, не просто вчителі, ми вихователі, бо у нас кожне слово – вихователь» [4, 432].

В.Сухомлинський був переконаний, що дитину потрібно готувати до сприйняття художнього слова. Найкраще це робити у природній і невимушеній атмосфері. Він розробив програму подорожей стежками рідного слова. діти, які навчалися в «Школі радості», сприймали світ і слухом, і зором, і дотиком. Власним досвідом педагог довів, що за рік можна байдужих дітей перетворити на неповторні особистості, які не тільки відчують і люблять художню літературу, а й самі здатні творити художнє слово. Така словесна дитяча творчість є найвищим показником розвитку свідомості дітей засобами слова. Цей процес Василь Олександрович описав у своїй оригінальній методиці навчання дітей самостійно складати казки.

Отже, аналізуючи педагогічну спадщину В. Сухомлинського – справжні скарби високої духовності та гуманізму, а їх використання в роботі з дошкільниками надзвичайно позитивно впливає на розвиток

особистісних якостей дітей, зокрема людяності, доброзичливості, шани до землі, на якій вони зростають, до батьків, які дали їм життя.

Список використаних джерел:

1. Каплуновська О. В. Дошкільне виховання – 2015. – № 8 – С. 35-36.
2. Скоморська І. А. Обрії – 2014. – № (1)38 С. 89-91.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.4 Статті. К., «Рад. школа», 1977. – С. 630.
4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : В 5-ти т. – Т.3. – К. : Рад. шк., 1976. – С. 649.

Світлана ЗАСКАЛЄТА

м. Миколаїв

zaskaletas1@gmail.com

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (У КОНТЕКСТІ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО)

Однією з умов успішної професійної діяльності фахівця є володіння щонайменше однією з іноземних мов як засобом професійно-орієнтованого міжкультурного спілкування. За цих умов актуалізується питання активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів засобами іноземної мови.

Концептуальні засади модернізації професійної підготовки фахівців розкриваються в працях В. Андрущенка [1], А. Бойка [2], Б. Євтуха [3], В. Журавського [4], В. Кременя [7], Н. Ничкало [8], В. Огнев'юка [9], С. Сисоевої [10] та ін.

Активізації вивченню іноземної мови студентами та молодими науковцями сприяють програми двостороннього та багатостороннього міжнародного обміну здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, що передбачають [5]:

- реалізацію права учасників освітнього процесу на міжнародну академічну мобільність;

- розроблення спільних освітніх і наукових програм з іноземними закладами освіти, науковими установами, організаціями;

*Формат 60x84¹/₁₆. Умовн. друк. арк. 11,28.
Тираж 300 пр. Зам. №1611-01.*

ВИГОТОВЛЮВАЧ
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.